

Motion till riksdagen 2005/06:Ub342

av **Sten Tolgfors m.fl. (m)**

Fristående skolor

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om lika villkor för skolor oavsett huvudman.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om villkoren för fristående skolor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om momsregler.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om kommunernas beräkningsunderlag för ersättning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om lokalkostnader vid beräkning av ersättning till fristående skolor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om kommuners användning av plan-, bygg- och lokalfrågor för att hindra etablering av fristående skolor.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om skolskjuts.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om ändringar i skollagen för att få till stånd rättvisa bidragsregler.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att återinföra riksprislistan för gymnasieutbildningar.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om **behovet av en riksnorm för ersättningsnivån till fristående grundskolor.**
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att fristående skolor skall ha rätt att få bidragen prövade i allmän förvaltningsdomstol genom förvaltningsbesvär.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att införa rimliga villkor för fristående skolor.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om godkännande av fristående skolor.

Fel! Okänt namn på

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kommunerna inte skall ha insyns- och granskningsrätt i de fristående skolorna.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvalitetsgranskning av skolor.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kommunalt veto mot friskoleetableringar.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående skolors frihet.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om begreppet fristående skolor.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående skolors rätt att tillhandahålla och få ersättning för fritidsverksamhet.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fristående skolors rätt att bedriva vuxenutbildning.

2 Inledning

Moderaternas skolpolitik syftar till att alla skolor skall vara av hög kvalitet, oavsett huvudmannaskap eller driftsform och oavsett i vilken kommun skolan är belägen. Det handlar om att eleverna skall få en bra kunskapsgrund och trivas i skolan. Vi vill att lärare och andra professionella på alla skolor skall ha stor frihet att utforma undervisningen. Vi vill att alla skolor utvärderas efter hur väl de lyckas att ge eleverna förutsättningar att klara målen och att ansvarsutkrävande införs för att se till att varje skola håller kvalitetskraven.

Det är grundläggande att alla skolor, oavsett huvudman, skall få verka under likvärdiga villkor. Friskolereformens införande i början av 1990-talet innebar en stor förändring, eftersom det så radikalt förändrade de finansiella villkoren för de fristående skolorna. Efterfrågan från elever och föräldrar fanns där. I och med att skolor med fristående huvudmän fick likvärdiga finansiella förutsättningar som de kommunala skolorna, ledde detta till en snabb framväxt av fristående grund- och gymnasieskolor.

Framväxten av de fristående skolorna har lett till att elever och föräldrar i allt högre utsträckning har fått reella möjligheter att välja mellan olika alternativ, t.ex. pedagogisk inriktning, beroende på vad som passar eleven bäst. Denna ökade mångfald av skolor behövs i ett Sverige där befolkningen – och eleverna – blir alltmer heterogen, med olika bakgrund, erfarenheter och preferenser. Mer än 90 procent av föräldrarna uppger att de uppskattar valfriheten.¹ Många föräldrar ser valet av skola som ett sätt att skaffa sig inflytande över barnens skolgång, samtidigt som många förvaltningschefer ute i kommunerna uppfattar konkurrensen om elever som en positiv drivkraft för förändring.²

¹ Skolverket (2004), *Attityder till skolan 2003*, Rapport 243.

² Skolverket (2003), *Skolverkets lägesbedömning 2003*, Rapport 238.

Fel! Okänt namn på

De fristående skolorna har påverkat många kommunala skolors förändringsarbete på ett positivt sätt. Många skolor har utvecklat sitt sätt att arbeta, skapat profilklasser etc. Engagerade föräldrar har kunnat driva skolor i glesbygd som annars hade hotats av nedläggning. Fler arbetsgivare skapar en bättre arbetsmarknad för lärare, som får större möjligheter att påverka sin arbetsmiljö och lön. Studier tyder också på att i kommuner där skolors konkurrens om elever är högre, är också elevernas resultat bättre, till förmån såväl för låg- som högpresterande elever.³

För att kunna ta till vara den positiva drivkraft som fristående skolor och elevers möjlighet att välja skola utgör, är det viktigt att alla skolor – såväl fristående som kommunala – verkar under likvärdiga villkor. Här finns idag stora brister. Sedan den förra borgerliga regeringen genomförde friskolereformen har de efterföljande socialdemokratiska regeringarna ändrat skollagen så att fristående skolors finansiella villkor successivt blivit mer beroende av kommunernas välvilja.

Förekomsten av fristående skolor och konkurrens mellan skolor varierar i hög grad mellan kommuner. Koncentrationen av fristående skolor är högst i storstäder och förortskommuner. I ca 40 procent av landets kommuner finns ingen fristående grundskola alls.⁴ Den kommunala andelen elever i fristående skola varierar från 0 till 25 procent.⁵ Variationen kan delvis förklaras av att fristående skolor inte är önskvärda i många socialdemokratiskt styrda kommuner, varför etablering av alternativ hindras och eleverna ges inte möjlighet att välja mellan kommunala och fristående skolalternativ. Det är allvarligt att kommunledningarna på olika håll i landet försvårar etablerandet av fristående skolor, eller missgynnar redan etablerade friskolor genom att inte ge dem finansiella villkor likvärdiga de som gäller för de kommunala skolorna. De fristående skolor som drabbas får lägre ersättning per elev än de har rätt till, de måste arbeta under stor osäkerhet om framtiden, och planeringen av verksamheten försvåras. Det får konsekvenser för eleverna i dessa skolor. Därför är det oerhört viktigt att åtgärder vidtas som tar itu med bristerna.

Friskolornas riksförbund har länge påtalat att brister finns gällande i hur friskolors ersättning hanteras. Medan vissa kommuner aktivt informerar om både fristående och kommunala skolor och i allt strävar efter att villkoren skall vara likvärdiga, så blir fristående skolor och valfrihet motarbetade på andra håll. Detta styrks av bl.a. de slutsatser som dras i rapporterna från Skolverket⁶ och Konkurrensrådet⁷. Skolverket drar slutsatsen att de fristående skolorna i mycket hög grad är beroende av kommunernas tolkning av hur ersättningssystemet skall tillämpas. Konkurrensrådet konstaterar att de fristående skolorna på en rad centrala punkter missgynnas när det gäller resurs-

³ Se t.ex. sammanställning av svensk forskning på området i Björklund, Edin, Fredriksson och Krueger (2003), *Education, equality and efficiency – An analysis of Swedish school reforms during the 1990s*, Report 2004:1, IFAU, Uppsala, kap. 6.

⁴ SCB:s statistikdatabas.

⁵ Skolverkets kommundatabas.

⁶ Skolverket (2004), *Kommunernas bidrag för elever i fristående gymnasieskolor*, dnr 2004:248.

⁷ Konkurrensrådet (2003), *Lika villkor mellan kommunala grundskolor och fristående skolor?*, Rapport till Näringsdepartementet, dnr 26/03.

Fel! Okänt namn på

tilldelning. Detta är oacceptabelt. Det överordnade målet måste vara en bra skola – inte huvudmannaskap eller driftsform.

3 Likvärdiga villkor

Ersättningssystemets utformning är av central betydelse för de fristående skolornas möjlighet att bedriva sin verksamhet. Friskolereformen innebar att de finansiella förutsättningarna för de fristående skolorna blev avsevärt mycket bättre än tidigare och därmed mer likvärdig. Det är illustrativt att antalet fristående skolor direkt efter friskolereformens genomförande snabbt började att öka.

Sedan dess har dock de socialdemokratiska regeringarna stegvis försämrat ersättningssystemet till de fristående skolornas nackdel. Till att börja med sänktes den procentuella schablon som fungerade som ett golv för bidragsnivån. Därefter ersattes schablonen med en skrivning i skollagen som enbart specificerar att kommunerna skall lämna bidrag till de fristående skolorna enligt ”skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna” (skollagen, 9 kap. 6 §). Detta har lämnat ett stort utrymme för godtycke till kommunerna, trots att dessa samtidigt är konkurrenter till de fristående skolorna.

Bidraget per elev är helt avgörande för huruvida en fristående skola har finansiella förutsättningar att bedriva någon verksamhet över huvud taget. Därför kan bidragsnivån användas av kommunerna för att antingen underlätta eller helt slå undan benen för redan etablerad verksamhet. Det kan också användas som ett sätt att antingen uppmuntra friskoleetableringar eller omöjliggöra alternativ i den egna kommunen.

Antalet studier om hur ersättningssystemen i kommunerna ser ut är få. I betänkandet *Likvärdiga villkor* (SOU 1999:98), som gjorde en översyn av kommunernas ersättningssystem under 1997 och 1998, konstaterades att många kommuner har så oklara och komplicerade system som de baserar ersättningsnivån på att de fristående skolorna har svårt att förstå dem. I ett sådant läge blir det svårt för dessa skolor att planera sin verksamhet. Konkurrensrådet, som har studerat ett urval kommuner, finner också att så är fallet.⁸ Det drar slutsatsen att kommunernas beräkningsunderlag för att fastställa bidragsbeloppet ofta är till fristående skolors nackdel och snedvrider konkurrensen. Framför allt betonas skillnader i hur momsregler och skolpliktsavdrag tillämpas samt skillnader i hur lokalkostnader och indirekta kostnader för administration och liknande ersätts. Dessutom förekommer försenade utbetalningar av ersättning, vilket kan få betydande konsekvenser för skolor. Ett annat problem är att bidraget ofta baseras på den genomsnittliga kostnaden för de kommunala skolorna snarare än på de faktiska kostnaderna för eleverna. På grund av kommunernas stora utrymme att konstruera beräkningsun-

⁸ Konkurrensrådet (2003), *Lika villkor mellan kommunala grundskolor och fristående skolor?*, Rapport till Näringsdepartementet, dnr 26/03.

derlaget för bidragsnivån omöjliggörs många etablerade skolors framtida verksamhet.

3.1 Momsreglerna

Tjänsteproduktionen inom skolan är momsbefriad. Det innebär att den moms som betalas vid t.ex. inköp av material till verksamheten inte kan dras av mot utgående moms. Kommunerna har dock denna möjlighet, vilket gör att de fristående skolorna har rätt till motsvarande ekonomisk kompensation. Konkurrensrådet rekommenderar två modeller: antingen en kompensation som motsvarar den faktiska momskostnaden eller en schabloniserad sådan (den s.k. 6-procentsregeln). I praktiken får dock de fristående skolorna ofta en lägre ersättning än enligt schablonen, eller ingen ersättning alls. Konsekvensen är att de fristående skolorna missgynnas i förhållande till de kommunala skolorna.

3.2 Skolpliktsavdraget

Kommunerna har skyldighet att tillhandahålla utbildning för alla skolpliktiga barn. Det innebär att kommunerna kan ha extra kostnader för att se till att elevplatser finns om elever flyttar in till kommunen eller lämnar en fristående skola. Kommunen får en kostnad för detta om det kräver att tomma platser behöver hållas. Däremot är inte kostnader för att en kommunal skola är fel-dimensionerad, eller har förlorat elever av konkurrensskäl, skolpliktskostnader. I det nuvarande systemet sänker kommunerna ibland fristående skolors bidrag med ett belopp som motsvarar kommunens merkostnader för skolpliktsavdraget. Enligt Konkurrensrådet varierar dock nivån på skolpliktsavdraget stort mellan kommuner, vilket verkar snedvridande på konkurrensen. Även Komrev noterar i sin granskning den stora variationen och oklarheten i hur olika kommuner tolkar innebörden av skolpliktsansvaret.⁹ Man påpekar också att skolpliktskostnaden inte är knuten till enskilda skolor utan till kommunen och att skyldigheten finns oberoende av om det finns fristående skolor i kommunen eller inte.

3.3 Kostnader för administration m.m.

Det förekommer även att kommuner inte ger fristående skolor ersättning för s.k. indirekta kostnader, dvs. kostnader för löne- och ekonomiadministration, IT-verksamhet och liknande. Även om sådana tjänster inte ingår i den kommunala skolbudgeten är det likväldigt så att fristående skolor måste betala för

⁹ Komrev (2004), *Effektiv skolstyrning – där omvärldsförändringar och friskolor präglar planeringsföretagarna*, Rapport, juni.

Fel! Okänt namn på

dessa tjänster och därmed måste få ersättning för detta. Annars blir resultatet sämre finansiella villkor för fristående än för kommunala skolor.

3.4 Lokalkostnader

Ett annat orosmoment för de fristående skolorna är relaterat till lokaltillgång och stora skillnader i hur lokalkostnader ersätts. De kommunala lokalkostnaderna för skolan varierar kraftigt mellan kommuner och skolor. Hur hyrorna sätts och fördelas över skolor skiljer sig från kommun till kommun. I vissa kommuner kan de egna skolorna nyttja lokaler utan kostnad, i andra inte. Osäkerheten kring ersättningen för lokalkostnaderna bland de fristående skolorna är därför stor.

3.5 Ersättningen till fristående gymnasieskolor

Ersättningssystemet för fristående gymnasieskolor har också förändrats till de fristående skolornas nackdel genom att kommunens möjligheter att påverka ersättningen har ökat. Tidigare fick friskolorna ett bidrag fastställt genom en riksprislista. Idag gäller istället ett system som är väldigt likt det för de fristående grundskolorna. Om det nationella program som eleven har valt finns i hemkommunen, skall kommunen ge den fristående skolan bidrag ”efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det programmet i de egna gymnasieskolorna” (skollagen 9 kap. 8 a §). Om hemkommunen inte erbjuder programmet skall kommunen betala en ersättning som motsvarar kostnaden för det nationella programmet i den fristående skolans lägeskommun. Har varken hem- eller lägeskommunen det nationella programmet skall ersättningen följa den riksprislista som fastställts av Skolverket. Den bygger på en genomsnittlig kostnad för de nationella programmen i hela landet. Detta innebär alltså att ersättningssystemet inte kommer att fungera när en fristående gymnasieskola har ett program som till innehållet inte exakt motsvarar det som ges i den kommunala skolan, men som ändå bestämmer ersättningsnivån. Det innebär också en finansiell osäkerhet för skolan i de fall man tar emot elever från en rad olika kommuner.

Skolverket har följt upp hur de nya reglerna för fristående gymnasieskolor tillämpas.¹⁰ Eftersom nuvarande ersättningssystem för gymnasieskolorna är i stort sett detsamma som för grundskolorna är Skolverkets slutsatser också intressanta med avseende på fristående grundskolor. Skolverket framhäver behovet av tydlig information mellan parterna i nuvarande system samt att den fristående skolans åtagande måste kunna bedömas med samma måttstock som för de kommunala skolorna. Skolverket menar i sin rapport att de fristående skolorna är mycket beroende av kommunernas tolkning av ersättningssystemet. Samtidigt är det i praktiken omöjligt att överklaga ett beslut om bidrag som fattats av en annan kommun än den där skolan är belägen.

¹⁰ Skolverket (2004), *Kommunernas bidrag för elever i fristående gymnasieskolor*, dnr 2004:248.

Skolverket framför också kritik över den stora variationen i bidrag mellan kommuner och påpekar att det innebär bristande likvärdighet i tillgången till utbildning.

3.6 Sena besked om ersättning

I många kommuner fastställs bidragsbeloppet på ett sent stadium, vilket försvårar planeringsarbetet för skolan. I andra kommuner krävs medel tillbaka från skolor på grund av att kommunen i efterhand anser att bidraget överstigit kommunens budgeterade kostnader. Detta påverkar naturligtvis förutsättningarna för friskolorna negativt.

3.7 Hinder för att motverka nyetableringar

Ett särskilt problem utgörs av att kommuner kan använda plan-, bygg- och lokalfrågor för att hindra etablering av fristående skolor. När så sker utgår kommunen inte från sina invånares intresse av alternativ och valfrihet i skolan. De verkar istället från ett intresse av att skydda den egendrivna verksamheten från konkurrens.

Tidigare hindrades många fristående skolor, som blivit godkända av Skolverket, att starta sin verksamhet på grund av att de inte fick tag på lämpliga lokaler. Här fanns stora möjligheter för kommuner som önskade försvåra nyetableringar att inte vara friskolorna behjälpliga med, eller att aktivt försvåra möjligheten för skolorna, att hitta lokaler. När alltför många friskolor med tillstånd inte hade möjlighet att starta verksamheten på grund av lokalbristen, ledde detta till att Skolverket skärpte kraven för att ge en fristående skola rätt att starta. Verket införde krav på att skolan redan vid ansökningstillfället skulle ha lokalerna klara. Det är ett orimligt krav i sig. Det ger dessutom kommunerna än större möjligheter att förhindra nya etableringar om de så önskar. Sedan Skolverket skärpte reglerna har antalet ansökningar om att starta fristående skolor minskat drastiskt.

3.8 Skolskjuts

Skollagen ger kommunerna möjlighet att neka en elev skolskjuts om eleven valt en annan skola än den som kommunen anvisat. I kommuner som gör så kan elevers möjlighet att aktivt välja skola därmed kraftigt begränsas.

3.9 Inför rättvisa bidragsregler

Kommunernas beräkningsunderlag för ersättningen till de fristående skolorna behöver bli betydligt mer enhetligt och transparent. Med dagens ersättnings-

Fel! Okänt namn på

system är de fristående skolorna beroende av kommunledningens välvilja i fråga om hur stor ersättningen per elev skall bli. Så skall det inte vara.

Vi föreslår att skollagen förtydligas så att det framgår att skolpliktskostnader *inte* får utgöra underlag för att fastställa en fristående skolas bidrag. Kommunernas skyldigheter att tillhandahålla utbildning till alla skolpliktiga elever ersätts genom det allmänna statbidraget och är inte en kostnad som uppstår på grund av att fristående skolor etableras. Det skall i skollagen vidare framgå att en fristående skola skall ersättas för moms, antingen genom att ersättning ges motsvarande skolans faktiska kostnad eller i enlighet med 6-procentsschablonen. Därutöver föreslår vi att det i skollagen införs krav på att kommunen till den fristående skolan skall specificera de beräkningsgrunder som använts för att fastställa bidragsnivån. Ersättning för lokalkostnader respektive administrativa kostnader skall tydligt framgå. I redovisningen skall eventuella avvikelser från de kommunala skolornas ersättning framgå och motiveras. Skollagen skall även ange att kommunen är skyldig att meddela bidragsbeloppets storlek i god tid före terminsstart.

Vi anser också att regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att utforma en normalprislista för ersättningsnivån till fristående grundskolor. En sådan riksnorm skall kunna ligga till grund för överenskommelser mellan kommun och skola och användas vid eventuella tvister. På detta sätt får fristående utövare större framförhållning i planeringen. Det möjliggör en långsiktig planering.

3.10 Återinför riksprislistan för gymnasieskolorna

Vi vill att den s.k. riksprislistan för fristående gymnasieskolor återinförs. Genom riksprislistan garanteras eleverna att skolorna långsiktigt kan planera verksamheten. Rättssäkerheten för de fristående skolorna stärks också eftersom det vid tvister om beräkningsgrunder finns en av staten fastställd norm att utgå från. Vi föreslår därför att riksprislistan införs som grund för en fristående gymnasieskolas bidragsbelopp.

3.11 Inför rätt att överklaga beslut i förvaltningsdomstol

I dagsläget kan en kommuns bidragsbeslut till en fristående skola genom laglighetsprövning undanröjas om det anses oskäligt. Däremot kan en sådan prövning inte leda till att ett nytt bidragsbelopp fastställs av domstolen. Det innebär att kommuner som vill motverka en fristående skola helt enkelt kan fatta ett nytt, olagligt, beslut om en för låg bidragsnivå. Det kommer att innebära en ny domstolsprocess som drar ut på tiden. Under tiden måste den fristående skolan verka under stor osäkerhet och med sämre finansiella villkor än de kommunala skolorna. Eleverna på skolan blir lidande för att de valt en skola med fristående huvudman. Detta är en helt orimlig ordning.

Ett annat problem är att endast invånare i den kommun där beslutet är fattat har rätt att överklaga. Den fristående skolan kan således inte överklaga en kommuns beslut om bidrag.

Som redan har nämnts ovan, har Skolverket kritiserat kommunernas tillämpning av ersättningssystemet på gymnasienivå – ett system som liknar det som finns för grundskolan – och anser att kommunerna skapat sig genvägar i systemet. Skolverket anser bl.a. att det borde vara möjligt för fristående skolor att överklaga kommunala beslut om bidragets storlek genom att möjlighet till förvaltningsbesvär skrivs in i skollagen. Vi håller med om detta. Vi föreslår att fristående skolor ges rätt att få bidragen prövade av allmän förvaltningsdomstol genom förvaltningsbesvär.

3.12 Inför rimliga villkor

Villkoren för de fristående skolorna kan förbättras avsevärt genom att Skolverkets handläggningar av ansökningar påskyndas och genom att orimliga krav, som att lokalfrågan skall vara löst vid ansökningstillfället, tas bort. Vi föreslår därför att Skolverket ges resurser att påskynda handläggningen och tar bort kravet på att lokaler skall vara klara vid ansökningstillfället.

I 9 kap. 2 § skollagen anges som en grund för godkännande att en fristående skola måste ha minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett lägre elevantal. Eftersom detta i onödan gör det svårt för glesbygdsskolor att starta, föreslår vi att detta krav för godkännande tas bort ur skollagen.

I sammanhanget vill vi också lyfta fram möjligheten att skolskjuts inte skall styras av skolans huvudmannaskap. Begränsad tillgång till skolskjuts kan i praktiken innebära kraftigt begränsade valmöjligheter för eleverna. Det är rimligt att kommuner bekostar skolskjuts även till fristående skolor så länge det inte innebär en merkostnad för kommunen. I 4 kap. 7 § skollagen anges idag att hemkommunens skyldighet att tillhandahålla skolskjuts inte skall gälla elever som valt att gå i ”en annan grundskola än den som kommunen annars skulle ha placerat dem i om något önskemål om en viss skola inte framställts”. Vi föreslår således att denna skrivning i skollagen tas bort.

3.13 Relevanta och likvärdiga kvalitetsgranskningar

Skolverket gavs förra året i uppdrag av regeringen att utföra särskilda granskningar av de konfessionella friskolorna. Detta är en särbehandling som vi ifrågasätter.

Undervisning i svenska skolor skall vara icke-konfessionell. Däremot kan en skola ha en konfessionell inriktning. Undervisningen skall vara allsidig och saklig. Värdegrunden skall respekteras. Dessa skolor skall kvalitetsgranskas på samma sätt som alla andra skolor. Rektorer och skolledare som inte följer skollagen skall inte få driva skolor. Det gäller vare sig de verkar i en fristående eller kommunal skola.

Fel! Okänt namn på

Trots att Skolverkets granskning av de konfessionella skolorna kom fram till att ”skolornas verksamhet inte strider mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för all utbildning inom det offentliga skolväsendet”, menade den dåvarande socialdemokratiska skolministern att han ”höjer ett varnande finger till religiösa friskolor”. Det är allvarligt att granskningen av skolan har blivit alltmer politiserad. Skolverkets beslut överprövas i praktiken av regeringen, som i svepande generaliseringar dömer ut en hel kategori av skolor.

Alla skolor skall behandlas lika. Av detta följer att staten skall godkänna alla skolor och också kunna dra in tillståndet – och rätten till bidrag – för skolor som inte uppfyller de grundläggande kvalitetskraven.

Regeringen anser också att fristående skolor skall vara skyldiga att delta i den uppföljning och utvärdering som en kommun gör av det kommunala skolväsendet. Vi delar inte den uppfattningen. Det är inte acceptabelt att kommunerna som själva driver egna skolor samtidigt har insyns- och granskningsrätt i de fristående skolorna. I synnerhet gäller detta när kommunerna dessutom, enligt Socialdemokraterna, skall ges ökat inflytande över om fristående skolor över huvud taget skall godkännas eller få fortsätta sin verksamhet.

Alla tillsyns- och utbildningsinspektioner skall skötas av Skolverket. Våra förslag gällande utbildningsinspektionerna behandlas i en separat motion.

4 Etableringsfrihet

Förutom problem med rimliga ersättningsnivåer och avsaknad av en riksprislista hotas också etableringsfriheten. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill att kommunerna i princip skall ges vetorätt till nyetableringar och konkurrens från fristående alternativ. Riksdagen har vid ett flertal tidigare tillfällen uttalat sig mot kommunal vetorätt för friskoleetableringar. Det finns all anledning att upprepa det kravet.

Vi anser att vuxenutbildningen liksom andra utbildningsformer gynnas av etableringsfrihet. Möjlighet måste därför finnas för fristående skolor att bedriva vuxenutbildning.

Riksdagen fattade under våren 2004 beslut om att utbildning på entreprenad bör tillåtas generellt, både i grund- och gymnasieskolan. Det är bra. Tyvärr är regeringen långsam med att hörsamma det beslutet. Det är viktigt att regeringen inte begränsar det till att gälla enbart vissa delar av gymnasieutbildningen. Såväl fristående som kommunala skolor måste ges ökade möjligheter att lägga ut viss undervisning på entreprenad.

5 Fristående skolors frihet

Skolverket har nyligen föreslagit ett antal häpnadsväckande förslag riktade mot fristående skolors frihet. Till att börja med vill Skolverket göra det möj-

ligt att stänga skolor utan fastslagen anledning och lagakraftvunnet beslut ”när man finner lämpligt”. Den som driver skolor i koncernform skall särbehandlas och tvingas betala avgift vid ansökningar om godkännande. De juridiska formerna för vem som får bedriva skola föreslås vidare begränsas. Det skall ställas högre krav på rektorer för fristående än för kommunala skolor. Vi anser detta vara förkastliga förslag i syfte att begränsa de fristående skolornas frihet. Det kan inte accepteras. Återigen vill vi betona att fokus skall läggas på skolors kvalitet och kunskapsförmedling, inte på huvudmannaskap eller driftsform. Alla skolor är lika viktiga.

Även i det nya förslaget till skollag görs stora ingrepp i de fristående skolornas nuvarande frihet. När avsikten var att minska detaljregleringen inom skolans område, visar det sig istället att förslaget landat i att öka regleringen för de fristående skolorna. Det är riskabelt att på så sätt tvinga in fristående skolor att följa exakt samma regelverk som det offentliga skolväsendet. Själva idén med fristående skolor är att erbjuda alternativ och bidra till mångfalden i skolsystemet.

Dessutom föreslås att begreppet fristående skolor skall ersättas med ”enskilda skolor”. Vi anser att det vore olyckligt att nu ändra benämningen, eftersom det föreslagna uttrycket lätt kan förväxlas med privata skolor. Detta vore missvisande, eftersom de fristående liksom de kommunala skolorna är offentligt finansierade och öppna för alla.

6 Lika villkor för att bedriva fritidsverksamhet

I dag nyttjar i stort sett alla den kommunala skolbarnsomsorgen. För de allra flesta är det både praktiskt och tryggt att fritidsverksamheten samverkar med och finns i anslutning till skolan. Vi vill värna om att fristående skolor på lika villkor som kommunala skolor skall ha rätt att erbjuda och få ersättning för fritidsverksamhet. Fristående skolor skall dock inte vara skyldiga att erbjuda fritidsverksamhet.

Stockholm den 3 oktober 2005

Sten Tolgfors (m)

Margareta Pålsson (m)

Ewa Björling (m)

Per Bill (m)

Peter Danielsson (m)

Tomas Högström (m)